This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

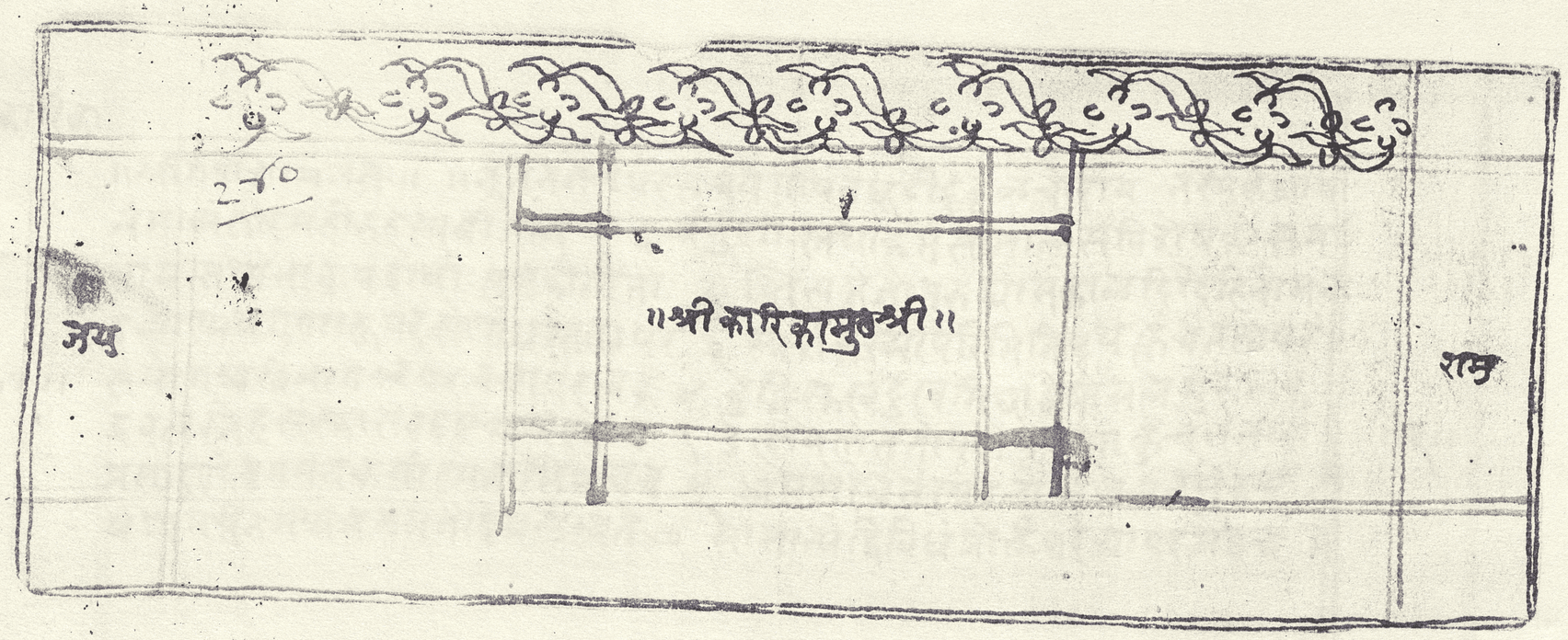

Acc. NO. ~~1487~~ M-1653
Title - भाषापरिच्छेद.
Author - विश्वनाथ
Date - ?
Sub - न्याय.
folio - 12
Xerox - 23

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1653
Dist. Nagpur

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कारिका

॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥नूतनजलधररुचयेगोपवधूटीदुकूलचोराय तस्मैकृष्णाय
नमःसंसारमहीरुहस्यबीजाय १ द्रव्यंगुणाःस्तथाकर्मसामान्यंसविशेषकं सम
वायस्तथाभावःपदार्थाःसप्तकीर्तिताः २ क्षितिस्तेजोमरुद्व्योमकालदिग्देहीनोमनः
इत्याद्यथगुणारूपंरसोगंधस्ततःपरं ३ स्पर्शःसंख्यापरिमितिरथकृच्चततःपरं
॥१॥ संयोगश्चविभागश्चपरत्वंचापरत्वकं ४ बुद्धिःसुखंदुखमिच्छाद्वेषोयत्नगुरुत्वक ॥१॥
द्रवत्वंस्नेहसंस्कारावदृष्टंशब्दएवच ५ उत्क्षेपणंततोपक्षेपणमाकुंचनंतथा
प्रसारणंचगमनंकर्मात्वेतान्निवंचय ६ भ्रमणंरेचनंस्पंदनोर्ध्वज्वलनमेवच तीर्
यंगामप्रेनमप्यत्रगमनादेवलभ्यते ७ सामान्यंद्विविधंप्रोक्तंपरंचापरमेवच ८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्वादित्रिकरत्तिभ्यसतापरत्वयोच्यते ६ एतद्भिन्नातुयाजातिसेनापरत्वयोच्यते इत्य
त्वादिकजातिसकपरापरत्वमोच्यते ऐ व्यापकत्वात्परापिस्याद्व्याप्यत्वादपरापिच
अंस्योनित्यद्रव्यवृत्तिर्विशेषः परिकीर्तितः १० घटादीनांकपालादेइत्येषगुणकर्मणोः
तेषुजातेश्चसंबंधःसमवायःप्रकीर्तितः ११ अभावस्तुद्विधाप्रोक्तःसंसर्गान्योन्यभेदतः
प्रागभावस्तथाध्वंसोप्यत्यंताभावएवच १२ एवंत्रैविध्यमापन्नःसंसर्गाभावइष्यते
सत्तानामपिसाधर्म्यंसेयत्वादिकमुच्यते १३ इत्यादयःपंचभावाअनेकसमवायिनः
सत्तावंतस्त्वयस्त्वाद्यागुणादिर्निर्गुणक्रियः १४ सामान्यविशेषेतिनास्तुसर्वेजातयो
मताः परिमाउन्यभिन्नानांकारणत्वमुदाहृतं १५ अन्यथासिद्धिशून्यस्यनियताए

समवायित्वेनासमवायानुयोगित्वंवासमवायप्रतियो
गित्वं २

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्वर्त्तिता कारणत्वंभवेत्तस्यत्रैविध्यपरिकीर्त्तितं १६ समवायीकारणत्वंज्ञेयमथाप्यसम
वायीहेतुत्वं एवंन्यायावयवेस्तृतीयमुक्तंनिमित्तहेतुत्वं १७ यत्समवेतंकार्यंज्ञेयंतत्स
मवायीजनकंतत् तत्रासन्नेद्वितीयमाभ्यांपरंतृतीयंस्यात् १८ येनसहपूर्वभावःकारणा
दायगोयस्य अन्यंप्रतिपूर्वभावेज्ञानेयत्सर्वभावविज्ञानं १९ जनकंप्रतिपूर्ववर्त्तितां
परिज्ञायनयस्यगघते अतिरिक्तमथाप्रियइवान्वियतायत्रयत्कपूर्वभाविनः २० एतेय
वान्यथासिद्धादंडत्वादिकमादिमं घटादौदंडरूपादिद्वितीयमपिदर्शितं २१ तृतीयंतु
भवेद्घोमृल्लालजनकोघटः येनमोरासमादिस्यादेतेद्यावश्यकश्रुतौ २२ समवायी ॥२॥
कारणत्वंद्वयस्येवेतिविज्ञेयं गुणकर्ममात्रवर्त्तिद्वितीयमथाप्यसमवायीहेतुत्वं २२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अन्यत्रनित्यद्रव्येभ्य आश्रितत्वमिहोच्यते क्षित्यादीनां नवानां तु द्रव्यत्वगुणयोगिता २४
क्षितिर्जलंतथातेजःपवनोमनएवच परापरत्वमूर्तत्वक्रियावेगाश्रयाऽमी २५
क्षित्यवकाशदिगात्मसर्वगतत्वपरममहत् क्षित्यादिपंचमूर्तानि चत्वारिस्युरजीवंतिहि २६
द्रव्यारंभश्चतुर्ष्वस्यादथाकाशादीरितिक्रमं अथाप्यदनित्येषु क्षणिकत्वविशेषगुणउच्यते
२७ रूपवत्वप्रत्यक्षयोगिनःप्रथमास्त्रयः गुरुत्वद्रवत्वसांसिद्धियोनैमित्तिकोद्रवः २८
आत्मानोभूतदिगाश्चविशेषगुणयोगिनः मङ्गुरंयत्समाधर्म्यंवैधर्म्यमितरत्स्मृतं
२९ स्पर्शादयाष्टौवेगाख्यःसंस्कारोमरुतोगुणाः स्पर्शरहितोरूपवेगोद्रवत्वंतेजसो
गुणाः ३० स्पर्शादयाष्टौवेगश्चद्रवत्वंचगुरुत्वकं रूपरसस्तथास्नेहोवारिण्यतेचतुर्दश ३१

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३

स्नेहहीनागंधमुष्णंक्षितावेचतुर्दश बुधाश्चदिवद्रूपंसंख्यादिपंचकंभावनातथा ३२
धर्माधर्मौगुणाश्चैतेप्रालब्धश्चचतुर्दश संख्यादिपंचकंकाल्यदिशोनाद्यश्चतेचखे ३३
संख्यादयःपंचबुद्धिरिछायलोपिचेश्वरे परापरत्वेसंख्यादिपंचवेगश्चमानसे ३४ तत्र
क्षितिर्गंधहेतुर्नानारूपवतीमता षड्विधस्तूरसस्तत्रगंधस्तूद्विविधोमतः ३५ स्प
र्शस्तस्यास्तुविंशतिर्योद्यनुष्णाशीतथाकृजः नित्यानित्याचसाद्वेधानित्यास्याद्घणलक्ष
णा ३६ अनित्यातुतदन्यास्यात्सैवावयवयोगिनी साचत्रिधाभवेद्देहमिंद्रियंविषयस्त
था ३७ योनिजादिभवेद्देहमिंद्रियंघ्राणलक्षणं विषयोघ्राणकादिस्तूब्रह्मांडोनउदा
हृतः। ३८ वरुणस्यकुरसस्यस्यौजलेमधुरशीतलौ स्नेहस्तत्रद्रवत्वंतुसांसिद्धिकमुदाहृतं ३९

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निस्तादिप्रथमवर्त्तिंतु देहमयोनिजं इंद्रियंरसनंसिंधुर्हिमादिर्विषयोमतः ४० स्प
र्शोऽस्त्वजससूक्ष्मस्पाद्यंरूक्ष्मास्वरं नेमित्तिकंस्वत्वंतुनिस्तादिचरूपवत् ४१ इंद्रि
यंनयनंवह्निःस्वर्णादिर्विषयोमतः अपाकजोनुष्णशीतस्पर्शास्कपवनमतः ४२ ती
र्यग्गमनवानषड्जेयस्पर्शादिलिंगकः पूर्ववन्निस्तायुक्तंदेहव्यापीत्वगींद्रियं ४३
प्राणादिसूक्ष्मवायुपर्यंतविषयोमतः आकाशस्यतुविज्ञेयः शब्दवैशेषिकोगुणः
४४ इंद्रियंतुभवेश्रोत्रमकःसन्नपुपाधितः नभ्यानोजनकःकालोजगतामाश्रयोम
तः ४५ परापरत्वधीहेतुक्षणादिस्यादुपाधितः दूरांतिकादिधीहेतुरकानित्यादिषु राम
क्यते ४६ उपाधिभेददंभाविप्रत्यादिव्यपदेशभाक् प्राणेंद्रियाधिष्ठाताकरुणा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हि सकृत्तैरीरस्यनचैतन्यंमनेषुयमिचारतः तथात्वंचेंद्रियाणांतुउपघातेवृथंस्मृतिः
४८ मनोपिनतथा ज्ञानाद्यनध्यक्षंतदाभवेत् धर्माधर्माश्रयोध्यक्षोविशेषगुणयोगतः
४९ प्रदृत्याद्यनुमेयोयंरथगस्येवसारथिः अहंकारस्याश्रयोयंमनोमात्रस्यगोचरः ५०
विभुर्बुध्यादिगुणवान्खुद्दिस्कद्विविधामता अनुभूतिस्मृतिश्चस्यादनुभूतिश्चतुर्विधा ५१
प्रत्यक्षमप्यनुमितिस्तथोपमितिराप्तके घ्राणजादिप्रभेदेनप्रत्यक्षंषड्विधंमतं ५२ घ्रा
णस्यगोचरोगंधोगंधत्वादिरविस्मृतः तथारसोसरसज्ञायोस्तथाशब्दोविचक्षते: ५३ उ
द्भूतरूपंनयनस्यगोचरंद्रव्यालिंगतंतिपृथक्संख्या विभागसंयोगपरापरत्वस्नेहद्रवत्वंपरिमा
णमुक्तं ५४ क्रियाजातिर्योग्यवृत्तिःसमवायश्चतादृशः ग्रहणंचक्षुसंबंधादत्रोक्तोद्भूत
रूपयोः ५५ उद्भूतस्पर्शवद्द्रव्यंगोचरःसोपिचत्वचः स्पर्शस्यचेष्टकापाकयोग्यरूपमत्रापि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कारणं ५६ द्रव्याश्रयेत्वचोयोगो मनसाज्ञानकारणं मनोयोगयत्नसुखदुखमिच्छाद्वेषौमतिःकृतिः
५७ ज्ञानमयन्निर्विकल्पाख्यंनदृतीन्द्रियमिष्यते महत्वंबहुधेहेतुरिन्द्रियंकरणंमतं ५८
विषयेन्द्रियसंबंधोव्यापारःसोपिषड्विधः द्रव्यसमवायतः पृथ्वे
द्रव्येषुसमवेतानांतथातत्समवायतः तत्रापिसमवेतानांरूपस्यसमवायतः ६० तद्धेतो
र्नसमवेतसमवायेनतुग्रहः विशेषगतयातद्वदभावानांमहोभवेत् ६१ यदिस्याद्धेतु
र्नभवेत्तदवंयत्रप्रसज्यते प्रत्यक्षसमवायस्यविशेषगतयाभवेत् ६२ अतोविकल्पमा
पारःस्त्रिविधःपरिकीर्तितः सामान्यलक्षणोज्ञानलक्षणोयोगजस्तथा ६३ आसन्नि
त्राश्रयाणांतुसामान्यज्ञानमिष्यते तदिन्द्रियजतद्धर्मबोधसामग्यपेक्षते ६४ विषयी य
भावप्रत्यक्षेयोग्यानुपलब्धिःकारणं। योग्यत्वंनामतद्विनप्रतियोगिसत्वप्रसंजितप्रतियोगिकत्वं॥३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यतस्यैवव्यापारोज्ञानलक्षणः योगीचद्विविधोप्रोक्तोयुक्तयंजानभेदतः ६५ युक्तस्य स
र्वदाभानंचिंतासहकृतोपरः व्यापारस्तुपरामर्शःकरणंव्याप्तिधीर्मता ६६ अनुमायो
यमानेलिंगंतुकरणंनहि अनागतेनलिंगेननस्यादनुमितिस्तदा ६७ व्याप्तस्यपक्षधर्म
त्वधीःपरामर्शउच्यते व्याप्तिःसाध्यवदन्यस्मिन्नसंबंधउदाहृतः ६८ अथवाहेतुमन्नि
ष्ठविरहाप्रतियोगिना साध्येनहेतोरधिकरण्यंव्याप्तिरिष्यते ६९ सिषाधयिषयाधर्म्या
सिद्धिर्यत्रनतिष्ठति सपक्षस्तत्रवृत्तित्वज्ञानादनुमितिर्भवेत् ७० अनेकांतोविरुद्धश्चा
प्यसिद्धिःप्रतिपक्षतः कालात्ययापदिष्टश्चहेत्वाभासाश्चपंचधा ७१ आद्यःसाधारणस्त
स्यादसाधारणकोपरः तथैवानुपसंहारित्रिधानैकांतिकोभवेत् ७२ यःसपक्षेविपक्षे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

च भवेत्साधारणस्तत्सः यस्तूभयस्माद्याहृतः सत्वसाधारणोमतः ७३ तथैवानुपसंहारीकेवल
न्वयिपक्षकः यःसाध्यवतिनेवास्तिसविरुद्धउदाहृतः ७४ आश्रयासिद्धिराधास्यात्स्वरूपासिद्धि
रप्यथ व्याप्यत्वासिद्धिरपरास्यादसिद्धिरतस्त्रिधा ७५ पक्षासिद्धिर्यत्रपक्षोभवेन्नास्तिमयोगिनि
रुद्देश्येधूमवत्वादत्रासिद्धिरथापरा ७६ व्याप्यत्वासिद्धिरपरानीलधूमादिकोभवेत् विरुद्ध
योःपरामर्शहेत्वोःसत्प्रतिपक्षता ७७ साध्यस्यान्योयत्रपक्षस्तत्सोबाधउदाहृतः उत्पत्ति
क्षीनघटेगंधादिर्यत्रसाध्यते ७८ ग्रामीणस्यप्रथमतःपश्यतोगवयादिकं सादृश्यधी
र्गवादीनांयास्यात्साकरणंमतं ७९ वाक्यार्थस्यातिदेशस्यस्मृतिव्यापारउच्यते गवय
दिपदानांतुशक्तिधीरुपमाफलं ८० पदज्ञानंतुकरणंद्वारंतत्रपदार्थधीः शाब्दबोधःफ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्वंतत्रसन्निधीसहकारिणी ८२ लक्षणासंबंधस्तात्पर्यानुपपत्तितश्च आसत्तिर्यो
ग्यताकांक्षातात्पर्यज्ञानमिष्यते ८३ कारणंसन्निधानंतुपदस्यासत्तिरुच्यते पदार्थतत्र
तद्धतायोग्यतापरिकीर्तिता ८३ तत्पदेनविनान्यस्याननुभावकताभवेत् आकांक्षावतु
रिष्यातुतात्पर्यपरिकीर्तितं ८४ साक्षात्कारेकरणादीनांकरणंमनउच्यते अयोगपद्याज्ञा
नानांतस्यैकत्वमिहोच्यते ८५ अथद्रव्याश्रिताश्चेयानिर्गुणानिक्रियागुणाः रूपंरसस्प रस ६
र्शगंधौपरत्वमपरत्वंच ८६ द्रवत्वंस्नेहवेगाख्यमतोमूर्तगुणाअमी धर्माधर्मौभावनाश्चा
ख्योबुध्यादयोपिच ८७ एतेमूर्तगुणाःसर्वेविद्वद्भिःपरिकीर्तिताः संख्यादयोविभागांता
उभयेषांगुणामताः ८८ संयोगश्चविभागश्चसंख्याद्वित्वादिकातथा द्विपृथक्त्वादयस्त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वदतेनेकाश्रितागुणाः ८९ अतश्चोपगुणाःसर्वमताएकैकवृत्तयः बुध्यादिषट्कंस्पर्शांतास्ते
ह्यसांसिद्धिकोद्रवः ९० अष्टसंभावनाराद्याश्चमीवैशेषिकागुणाः संख्यादिरपरत्वांतोऽवष्ट
सांसिद्धिकस्तथा ९१ गुरुत्ववेगौसामान्यगुणाएतेप्रकीर्तिताः संख्यादिरपरत्वांतोऽव
संस्नेहएवच ९२ एतेतुद्वींद्रियग्राह्याश्चप्रथमस्पर्शांतराष्टकाः बाह्यैकेंद्रियग्राह्या गुरुत्वाद्य
ष्टभावनाः ९३ अतींद्रियाविभूतानोयेस्फवैशेषिकागुणाः अकारणगुणोप्येनाएतेतु
परिकीर्तिताः ९४ अथाकजास्तुस्पर्शांताद्यवत्संचत्थाविधं स्नेहवेगगुरुत्वैकपृथक्कप
रिमाणके ९५ स्थितिस्थापकइत्येतेस्युःकारणगुणाश्चवाः संयोगश्चविभागश्चवेगश्चे
तत्कर्मजाः ९६ स्पर्शांतपरिमाणेकपृथक्संस्नेहराष्टके भवेदसमवायिलमथवैशेषिके

राम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७

मूले ९७ आत्मनिस्थान्निमित्तत्वमुष्णस्पर्शगुरुत्वयोः वेगेपिचद्रवत्वेचसंयोगादिदृश्यतथा
९८ द्विधेवकारणत्वंस्यादथप्रादेशिकंभवेत् वैशेषिकेक्रियागुणाःसंयोगादिदृश्यंतथा ९९
चक्षुर्ग्राह्यंभवेद्रूपंद्रव्यादेरुपलंभकं चक्षुषःसहकारिस्याद्गुरुत्वादिकमनेकधा १०० जन्य
दृपरमाणोस्तन्नित्यमन्यत्सहेतुकं रसस्तुरसनाग्राह्योमधुरादिरनेकधा १ सहकारिरसज्ञो
मानित्यतादिवत्पूर्ववत् घ्राणग्राह्योभवेद्गंधोघ्राणस्यैवोपकारकः २ सौरभंचासौरभंचत राम
द्वेधापरिकीर्तितं स्पर्शस्त्वंगेंद्रियग्राह्योत्वचस्यादुपकारकः ३ अनुष्णाशीतस्तीतोष्णभे
दात्त्रिविधोमतः काठिण्यादिक्षितावेवनित्यतादिवत्पूर्ववत् ४ एतेषांपाकजंतुक्षितौ
नान्यत्रकुत्रचित् तत्रापिपरमाणौस्यात्पाकजंवैशेषिकनये ५ नयनेय्यायिकानंतुद्व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एकत्वादवधीयते गणनाव्यवहारहेतुः संख्याविधीयते ६ नित्येषुनित्यमेकत्वमनित्येनित्य
मुच्यते द्वित्वादयः पराहीतास्त्रपेक्षाबुद्धिजाताः ७ अनेकाश्रयपर्याप्ताएतेतुपरिकीर्तिताः
अपेक्षाबुद्धिनाशाच्चतेषांनाशोनिरूपितः ८ अनेकैकत्वबुद्धियोसापेक्षाबुद्धिरुच्यते परि
माणंभवेन्मानव्यवहारस्यकारणं ९ अल्पदीर्घमहद्ध्रस्वमितितद्भेदईरितः अनित्यतदनि
त्यंस्यान्नित्येनित्यमिहेष्यते १० संख्यातःपरिमाणाच्चप्रचयादपिजायते परिमाणंघटा राम
देतुपरिमाणजमुच्यते ११ अनित्येष्वेकत्वादेतुसंख्याजन्यमुदाहृतं प्रचयःशिथिला
वयवःसंयोगस्तेनजन्यते १२ परिमाणंतत्त्वकादेनाशास्त्राश्रयनाशतः संख्यावत्तुद्व
थत्वंस्यात्पृथक्त्वप्रत्ययकारणं १३ अन्योन्याभावतोनास्यचरितार्थत्वमिष्यते अस्मात्पृथ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गिदंनेतिप्रतीतिर्हिविलक्षणा २४ अप्राप्तयोस्तुक्रियाप्राप्तिःसंयोगईरितः कीर्तितस्त्रि
विधस्त्वेषजाद्यान्यतरकर्मजः २५ तथोभयस्पंदजन्योभवेत्संयोगजोपरः कपाल्वतरुसंयो
गात्संयोगस्तुकुंभयोः २६ तृतीयस्याकर्मजोपिद्विधैवपरिकीर्तितः अभिघातोनोदन
चराष्टहेतुरिहादिमः २७ राष्टहेतुर्द्वितीयस्याद्विभागोपित्रिधाभवेत् एककर्माद्ववस्त्वा
द्याद्वयकर्माद्ववः परः २८ विभागजस्तृतीयस्यात्ततीयोप्यित्रिधाभवेत् हेतुमात्रविभागा
ख्यो हेतुहेतुविभागजः २९ परत्वंचापरत्वंचतद्धापरिकीर्तितं दैशिकंकालिकंचैवमूर्त
त्वतुदैशिकं ३० तयोरसमवायिस्यादिक्संयोगस्तदाश्रये दिवाकरपरिस्पंदभूयस्त्व
ज्ञानतोभवेत् ३१ परत्वमपरत्वंतुतदीयाल्पत्वबुद्धितः अत्रासमवायिस्यात्संयोगः का

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऽपिउक्तेः २२ अपेक्षाबुद्धिनाशेननाशस्तेषामुदाहृतः बुद्धेःप्रपंचःप्रागेवप्रायशोविनिरूपि
तः २३ अथावशिष्टोप्यपरःप्रकारःपरिदर्श्यते अप्रमाचप्रमाचेतिज्ञानंद्विविधमिष्यते २४
तच्छून्यतन्मतिर्यास्यादप्रमासानिरूपिता तत्संचोविपर्यासःसंशयोपिप्रकीर्तितः २५
आद्यादेहयात्मबुद्धिःस्थाणवादौपीततामतिः भवेन्निश्चयरूपासासंशयोपिप्रदर्श्यते २६
किंस्विन्नरोवास्थाएकर्वोत्यादिबुद्धिस्तुसंशयः तदभावप्रकाराधीस्तत्प्रकारातुनिर्णयः २७
संशयःसमतिर्यास्यादुभयाभावभावयोः साधारणादिधर्मस्यज्ञानंसंशयकारणं २८ दो
षोप्रमायाजनकःप्रमायांतुगुणोभवेत् पित्तदूरत्वादिरूपोदोषोनानाविधोभवेत् २९ प्र
त्यक्षेतुविशेष्यणविशेषणवतासमं सन्निकर्षोगुणस्तस्यादथत्वनुमितेपुनः ३० पक्षे

राम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

साधननिष्ठेतुपरामर्शोगुणोभवेत् शक्येतादृग्बुद्धिस्तुभवेदुपमितेर्गुणः ३१ शब्दबोधेयो
ग्यतामास्तांतर्यस्याथवाप्रमा गुणस्याङ्गमभिन्नेतुशाब्दमात्रोच्यतेप्रमा ३२ अथवातत्प्र
काकारंयज्ञानंतद्धिशेष्यकं तस्यमानप्रमानाधिक्यमस्यान्निर्विकल्प्यकं ३३ प्रकारतादिस्व
ग्यंहिसंबंधानवगाहितत् प्रमात्वंनस्वतोगत्यिसंख्यानुपपत्तितः ३४ अभिचारस्याग्र
होपिसहचारग्रहस्तथा हेतुर्व्याप्तिर्ग्रहेतर्कः क्वचिच्छंकानिवर्तः ३५ साध्यस्यव्यापकोयस्क
हेतोरव्यापकस्तर्थां सउपाधिर्भवेत्तस्यनिष्कर्षोयंप्रदर्श्यते ३६ सर्वसाध्यसमानाधिक
रणाःसदुपाधयः हेतोरकाश्रयेयेषांस्वसाध्यव्यभिचारिता ३७ अभिचारस्यानुमानमुपा
धेस्तत्प्रयोजनं शब्दोपमानयोर्नैवपृथक्प्रामाण्यमिष्यते ३८ अनुमानगतार्थत्वादिति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वैशेषिकमतं तन्नसम्यग्विनाव्याप्तिबोधंग्राह्यादिबोधतः ३९ द्वैविध्यंतुभवेद्यास्यान्वयव्यति
तिरेकतः अन्वयव्याप्तिरूपैवव्यतिरेकादथोच्यते ४० साध्याभावव्यापकत्वंहेत्वभावस्ययद्
येत् अर्थापत्तिस्तुनैवेहप्रमाणांतरमिष्यते ४१ यतिरेकव्याप्तिबुधाचरितार्थाहिसायतः स्करव
तुजगतोमेनकाम्यधर्मेणजन्यते ४२ अधर्मजन्यंदुःखंस्यात्प्रतिकूलंसचेतसा निर्दुखत्वस्करेव
ज्ञानज्ञानादेवजायते ४३ रक्षणुतदुपायस्यादिष्टेपायत्वधीर्यदि चिकीर्षाकृतिसाधनत्वप्रकाशे
ऽनुयाभवेत् ४४ तद्धेतुःकृतिसाध्येष्टसाधनत्वमतिर्भवेत् बलवद्दिष्टहेतुत्वमतिःस्यात्प्रति राम
बंधिका ४५ तद्धेतुत्वबुद्धिस्तुहेतुत्वंकस्यचिन्मते द्विष्टसाधनताहेतुर्भवेद्वेषस्यकारणं ४६ प्र
वृत्तिश्चनिवृत्तिस्त्वतथाजीवनकारणं एवंप्रयत्नत्रैविध्यंतौचिकैःपरिकीर्तितं ४७ चिकीर्षाकृति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१०

साधनेष्टसाधनत्वमतिस्तथा उपादानस्यचाध्यक्षंप्रकृतौजनकंमतं ४८ निवृत्तिस्तुभवेद्येषांदृष्टस्
धनताधियः यत्तोजीवनयोनिस्तुसर्वेतांद्रियाभवत् ४९ अतींद्रियंगुरुत्वंतुदृष्टिव्याप्तिदर्श
नुतत् अनित्येतदनित्यंस्यान्नित्यंनित्यमुदाहृतं ५० तदेवासमवायिस्यासतनारभ्यतुकर्मणि
सांसिद्धिकंद्रवत्वंस्यानैमित्तिकमथापरं ५१ सांसिद्धिकंतुसलिलेद्वितीयेक्षितितेजसोः परमाणु
जन्यनित्यमन्यत्रानित्यमुच्यते ५२ नैमित्तिकंवह्नियोगात्तन्नीयघृतादिषु द्रुतत्वंस्पंदनेह
निमित्तसंग्रहेतुतत् ५३ स्नेहोजलेसनित्योणावनित्यो ५४ वयविन्यसौ तेव्यांतरनाशकर्मा
दृष्टनस्यानुकूलता ५५ संस्कारभेदागाधास्थितिस्थापकभावने मूर्तमात्रेतुवेगस्यालर्मजोघ १०
गजः क्वचित् ५५ स्थितिस्थापकसंस्कारक्षितौक्वचिच्चतुर्विधि अतिदियःसविज्ञेयःक्वचित्स्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

देवकारणं ५६ भावनारूपसंस्कारोजीवयत्तिरतींद्रियः उपेक्षानात्मकस्तत्स्मृतिकारणंभवे
त् ५७ स्मरणेप्रत्यभिज्ञायामप्यसौहेतुरुच्यते धर्माधर्मावदृष्टंस्याद्धर्मस्वर्गादिकारणं ५८
यागादिगंगास्नानादिव्यापारःसतुकीर्तितः ततः कर्मनाशोजनस्यात्तीव्रक्लेशविनाशनादिना
नास्यस्त्वसौमतः ५९ अधर्मानरकादीनांहेतुर्निंदितकर्मजः प्रायश्चितादिनास्यासौजीवय
त्तिर्विमोक्षणे ६० इमौतुवासनाजन्योज्ञादपिविनश्यतः शब्दोध्वनिस्ववर्णाख्यस्टंगादि
भवोध्वनिः ६१ कंठसंयोगादिजन्यावर्णास्तत्कादयोमताः सर्वःशब्देनभोवृत्तिःश्रोत्रोत्पन्न
स्फुरत्यते ६२ वीचीतरंगन्यायेनतदुत्पत्तिस्तुकीर्तिता कदंबमुकुलन्यायादुत्पत्तेःकस्यचि
न्मते ६३ उत्पन्नःकोविनष्टःकइतिबुद्धेरनित्यता सोयंकइतिबुद्धिस्तुसाजात्यमवलंबते ६४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तदेवोपधामित्यादोसजातीयेपिदर्शनात्॥ ॥श्री॥रा॥म॥ज॥य॥म॥ज॥य॥ज॥य॥रा॥म॥॥
इतिश्रीमन्महापाध्यायभट्टाचार्यविद्यानिवासस्कृतविन्ध्यनाथपचाननभट्टाचार्यविरचितेभाषापरिछे
दःसमाप्तिमगमत्॥ ॥ॐ॥ ॥ॐ॥ ॥ॐ॥ ॥श्रीन्नासिंहार्पणमस्तु॥ ॥ॐ॥ ॥ॐ॥ ॥ॐ॥
॥ ॥अथनिरूपणक्रमः॥ ॥अत्रप्रमेयसंदर्भःक्रमेणैवविलिख्यते प्रागुद्देशःपदार्थानांसाध
र्म्यविनिरूपणं १असंगात्तत्रनिर्दिष्टकारणत्वंसविस्तरं अन्यथासिद्धयःपंचउक्ताश्चित्यादिना
गुणाः २ पुनरद्रव्यादिषुप्रोक्तागुणभेदाजनोयतः क्षित्यादिभेदसहितास्तत्रात्मविनिरूपणं ३ राम
बुद्धेःप्रपंचानिर्दिष्टःसन्निकर्षोपिषड्विधः लौकिकोलौकिकस्तत्रत्रिविधानुमितिस्ततः ४ सविस्ता २२
रस्तद्वदविनिर्दिष्टाहेत्वाभासाश्चतत्रहि उपमानंन्नाद्यबोधप्रकारोथतदुत्तरं ५ मनोनिरूपितंपश्चा
द्गुणस्तन्मूर्तरक्षिता अमूर्तिमूर्तितेत्यादिपाकांतविनिरूपणं ६ गुणप्रकारविस्तारःशब्दांतइतिसंग्रहः॥ॐ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥इतिभाषापरिच्छेदः॥

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1653
Dist Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=21.10.20 17:18
,TRANSFERRED=2020/10/21 at 17:21:26
,PAGES=23
,TYPE=STD
,NAME=S0004338
,Book Name=M-1653-BHASHAPARICHHED
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection